

AZ EREDMÉNYES TUDOMÁNYOS MUNKA ELNYERI MÉLTÓ JUTALMÁT? - A CSŐDJOGI SZAKIRODALOM MARGÓJÁRA*

PÉTERVÁRI MÁTÉ

Az MTA-ELTE Jegtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. PÉTERVÁRI MÁTÉ

ADJUNKTUS

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

PETERVARI.MATE@JURIS.U-
SZEGED.HU

2021. augusztus 23.

A magyar jogtudomány kurrens témája az egyes tudományterületek szakirodalmának, tudománytörténeti átalakulásának fejlődési ívének „megrajzolása”. Ez jellemzően érdekes kérdéseket vet fel: Kik, mely hivatásrend képviselői foglalkoztak jellemzően az adott jogterülettel? Meghúzható-e egy lineáris fejlődési vonal, vagy stagnál az adott jogterülettel foglalkozó munkák színvonala? Milyen „mozgatórugó” indította meg a tudományterület fejlődését? Jelen blogbejegyzésben a csődjog magyarországi 18-19. századi könyvként megjelenő szakirodalmának rövid bemutatására törekszem abból a célból, hogy a fent vázolt kérdésekre hipotetikus válaszokat kaphassunk.

Az 1840:22. tc. elfogadásáig a magyar csődjogi szabályokat a szokásjog határozta meg, kivéve az 1786 és 1790 közötti időszakot, amikor a II. József által kiadott perrendtartás volt hatályban Magyarországon. Mindkét korszakot a latin nyelvű tudományos munkák uralták. A perrendtartás előtti időszak csődjogi szokásjogát Miller János Ferdinánd gyűjtötte össze 1764-ben. Munkáját jogesetek ismertetésével tette szemléletessé.² A latin nyelvű munkája a 18. század csődjogi szabályainak megismeréséhez remek alapot szolgáltat, bár szisztematikus feldolgozás nem érzékelhető a műben. Miller (1716-1766) budai ügyvédként dolgozott, valamint városi főjegyző, sőt országgyűlési követ is volt. A második ismert kizárólag csődjogi témájú könyv Kéler Zsigmond latin nyelvű munkája,³ amely a II. Józsefhez kötődő perrendtartás csődjogi eljárásához nyújt támpontokat a joggyakorlat számára. Ennek megfelelően az iratmintákkal bővített mű tudományos kérdésekbe nem bocsátkozik. Kéler (1742-1809) egykönnyes szerző volt, kommentár jellegű könyvét a budai egyetemen „az új törvények magyarázójaként” írta, majd bírói pályára (nagyszombati kerületi tábla bírása, legfőbb ítélőszék tanácsosa) lépett.

Az 1840:22. tc. elfogadása meghozta a csődjogi irodalomban is a fellendülést, ugyan a legtöbb össze-

foglaló mű ekkor egyszerűen a törvény ismertetésére hagyatkozott, viszont Császár Ferenc (1807-1858) tollából már ekkor elkészülhetett az első tudományos igényű csődjogi feldolgozás.⁴ A szerző komoly csőd- és váltójogi tapasztalatára támaszkodva készíthette el 1847-ben kiadott művét, ugyanis a fiumei kir. váltó, kereskedelmi és tengeri consulari törvényszéknél már 1836-tól váltó- és csődjogi gyakorlatot szerezhettek, amikor Magyarország területén még hiányoztak a váltótörvények. E jártasságának köszönhetően 1840 októberében a pesti váltófeltörvényszék közbírájává nevezték ki,⁵ majd 1846-ban a m. kir. hétszemélyes táblára nyert bírói kinevezést. Évtizedes szakmai tapasztalata okán alapos ismeretekkel rendelkezett a jogterület joggyakorlatáról. A tudományos igényét továbbá megalapozta, hogy a jogi tanulmányai mellett nyelvtudománnyal és költészettel is aktívan foglalkozott. Irodalmi munkásságának elismeréseként 1832-ben a Magyar Tudós Társaság (később: Magyar Tudományos Akadémia) levelező tagjává választotta.

Császár A magyar csődtörvénykezés című munkája a korábbi szakirodalmat, a kapcsolódó jogforrásokat összefoglaló tudományos bevezetést követően kommentár jellegűen követi végig az 1840:22. tc. egyes rendelkezéseit. Ezeknek

elemzésekor a bírói gyakorlatot is ismertetette a szerző, valamint a külföldi mintákkal is helyenként összevetette a magyar szabályozást, sőt néhol kritikai megjegyzéseket is megfogalmazott. Az egyes jogintézmények részletes, dogmatikus elemzésébe ugyan nem bocsátkozott, de ennek ellenére is a magyar csődjogi szakirodalom első magas szintű, megalapozó művét készítette el. Mindezt akkor tette a tudós férfiú, amikor a legtöbb jogterületen még igencsak „gyerekepőben” járt a jogtudomány. Azt azonban nem mondhatjuk, hogy ez további életpályáját pozitívan befolyásolta volna, ugyanis 1850 szeptemberében hétszemélynői fizetését letiltották. Ez már csak az újabb csapás volt életében, mivel az 1849. évi szabadságharc orosz hadjárata vagyoni viszonyait rendkívüli módon megtépázta. Leromló anyagi helyzete miatt családját ügyvédi praktizálásból és irodalmi munkásságából igyekezett eltartani az 1850-es években, de korábbi virágzó karrierjéhez már nem tudott visszatérni, így több alkalommal is segélydíj igénylésére kényszerült az uralkodótól.

Véleményem szerint a magyar csődjogi irodalom „első csúcstermékét” 1871-ben adták ki Óvári Kelemen jóvoltából.⁶ A kiegyezést követően a kereskedelem fellendítésére törekvő kormányzati szándék nyomán komoly igény mutatkozott a csődjogi szabályok újrakodifikálására,

amely közegben az ifjú jogász megalkothatta tudományos igényű monográfiáját a témában. Óvári a csődeljárás alapelveinek megállapítására törekedett és a külföldi szakirodalom felhasználásával dogmatikai elemzésekbe is bocsátkozott. Eredményeit a hatályos, az ITSZ által kiegészített 1840:22. tc. rendelkezéseivel vetette össze és kritikai megállapításokat fogalmazott meg. A korszakot jellemző egyszerű törvénytárgyalkodó munkákat meghaladva készülhetett el Óvári életének fő műve, amely nem egyetlen jogintézmény feldolgozását helyezte ugyan a fókuszba, de a korszak jogtudományának

kiemelkedő tudományos színvonalú írása volt. Az ifjú jogtudós gyakorlati évei alatt fordult a tudományos munka irányába, ugyanis egyetemi kinevezésre aspirált. Célja valamely polgári eljárásjogi katedra elnyerése volt, de ezen törekvése eredménytelen maradt, a kultuszminiszter az újonnan alakuló kolozsvári egyetem európai és hazai

jogtörténelem rendes tanárává nevezte ki. Óvári ezt követően további csődjogi írásokat nem publikált. Hiába született meg elismerésre méltó munkája e témában, a csődjogi kodifikációval az igazságügyminiszter nem őt bízta meg. A kodifikációban tehát különösebb szerepet nem is vállalt, amennyire ez a források alapján megállapítható. Az 1881:XVII. tc. deklaráltnak nem is támaszkodott a korábbi magyar csődjogi gyakorlatra, bár erre Óvári bevonásával jó lehetőség nyílhatott volna.

Rövid elemzésem mérlegeként megállapítható, hogy a csődjogi

tudományos munkák nem kötődtek kizárólag az egyetemi szférához, a gyakorló szakemberek is alkottak ilyen típusú műveket. Emellett lineáris fejlődési vonal is vázolható, ugyan a törvénytárgyalkodó típusú csődjogi könyvek voltak a 19. század második felében továbbra is túlsúlyban, de már a tudományos művek sem hiányoztak. Terjedelmi korlátok miatt a fejlődési ívet meg kellett törnöm Óvárinál, de a 19. század végén már az egyes részkérdések alapos tárgyalása sem hiányzik a témában. A csődjogi szakirodalom így számos jogterületet megelőző tudományos színvonalát tekintve a 19. században. A címben megfogalmazott kérdést megválaszolva pedig azt kell leszögeznünk, hogy a tudományos munka a bemutatott szerzők esetében nem igazán tudta saját korszakukban

megbecsültségüket jelentősen növelni, sőt a létrejövő művek a megnevezett szerzők csődjoggal kapcsolatos írásainak lezáróivá váltak.¹⁰

Hivatkozások:

* Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-4 - SZTE-41 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

¹ Az életrajzi adatoknál Szinyei József: *Magyar írók élete és munkái*. III-XI. k. Budapest, 1893-1905, Hornyánszky. című gyűjteményes kötetét használtam.

² Miller, Joannem Eleemos Fradinandum: *Tractatus de processu cridali* Budae, 1764, Landerer, 128. p.

³ Kéler, Sigismundo: *Tractatus practicus de processu concursualis*... Viennae, 1786, Josephi Hraschanky, 256. p.

⁴ Kolgyári Császár Ferenc: *A magyar csődtörvénykezés*. Pest, 1847, Kilián, 240. p.

⁵ Suhayda János: *Emlékbeszéd Császár Ferencz tiszteleti tag fölött*. Pest, 1871, Eggenberger, 6. p.

⁶ Óvári Kelemen: *A csődrendszer*. Pest, 1871, Eggenberger, 214. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Császár Ferenc portréja: https://edit.elte.hu/xmlui/static/uv/uv.html?key=10831/3457&fname=b2_kep05275.jpg.jpg 2021. augusztus 13.
2. oldal: Óvári Kelemen: <http://jog.sapientia.ro/hu/konferenciak-rendezvenyek/175-eve-szulett-ovari-kelemen-jogaszprofesszor> 2021. augusztus 13.